

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Oslo 25.03.2021

Innspill til gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet mv. i norsk rett

Mer åpenhet, takk

Digitalmarkedsdirektivet ble vedtatt i EU 17. april 2019. Rettssakten er nå til vurdering i EØS/EFTA-landene.

Norge ligger langt framme digitalt, og digitale strømmetjenester på litteraturfeltet gir betydelige forskyvninger i konsum og lønnsomhetsfordeling mellom opphavere og forlag. Åpenheten det legges opp til i Digitalmarkedsdirektivet, er kjærkommen og nødvendig for at opphavere til litterære verk i det hele tatt skal kunne få innsikt i pengestrømmene på det digitale litteraturfeltet.

Strømming av lydbøker utgjør allerede en betydelig andel av det totale litteraturmarkedet i Norge. Andelen er enda større i Sverige, et marked som ligger noen år foran Norge i strømmeutviklingen. For mange opphavere er royalty fra strømming allerede den største inntektskilden. Men forlagsbundne opphavere får liten innsikt i – eller mulighet til å kontrollere – de reelle pengestrømmene, sammenlignet med normalkontraksverket for papirbøker. Opphaverne får også mindre betalt enn de får for en pocketbok, som er den delen av papirmarkedet strømmingen kannibalisierer. Det interessante i denne sammenhengen er inntektsfordelingen *mellom forlag og strømmetjeneste*.

Forfatterforbundet mener Digitalmarkedsdirektivets artikkel 18, 19 og 20 er av avgjørende betydning for at norske opphavere til litteratur som strømmes i strømmetjenestene skal ha

krav på reelt innsyn i hvordan forlag og strømmetjenester tjener penger på forfatternes åndsverk.

Artikkel 18 pålegger erververe av rettigheter å betale rimelig og proporsjonalt honorar til opphavere. Slik strømmemarkedet for bøker fungerer i Norge i dag, mottar ikke forfatterne rimelig eller proporsjonalt vederlag. Strømmetjenestene spiser av det fysiske bokmarkedet, særlig pocket, mens honoreringen per enhet i strømmetjenestene er lavere. Denne delen av markedet har vært kontraktsmessig uregulert i en fase hvor strømmetjenestene har kunnet bygge seg opp, og hvor de største forlagene samtidig har betydelige eierinteresser i de samme strømmetjenester. Dette skaper en situasjon der de store forlagene får uproporsjonal makt overfor opphaverne, men også overfor mindre forlag uten eierinteresser i strømmemarkedet.

Artikkel 19 pålegger erververe av rettigheter en forpliktelse til regelmessig å gi oppdaterte, relevante og uttømmende opplysninger til opphaveren eller den utøvende kunstneren om bruken av verket eller arbeidet, inkludert hvilke inntekter verket genererer i alle ledd. Heller ikke dette er ivare tatt overfor forfattere slik strømmemarkedet fungerer i Norge i dag, og ratifisering av Digitalmarkedsdirektivet kan dermed bidra til en nødvendig lovmessig stadfestelse av opphavernes rett til innsyn i hvilke inntekter egne verk genererer.

Igjen er det av særskilt interesse å påpeke at de største norske forlagene, gjennom sine eierskap i strømmetjenestene, kontrollerer to av tre parter i det digitale markedet for litteratur. De har således en posisjon der innsikt i inntektsfordelingen *mellom forlag og strømmetjeneste* er avgjørende for den enkelte opphavers mulighet til å forstå hvordan og i hvilken grad et forlag tjener penger på ens verk.

Strømmetjenestene i Norge opererer med rause bidrag til seg selv, opp mot 40-45% ifølge [denne artikkelen i Bok365](#). Dette er for høyt og gir ingen rimelig inntektsfordeling mellom rettighetshaverne. I snitt for det nordiske markedet rapporterer den største tjenesten [Storytel en andel på 33,6 %](#). Etter Forfatterforbundets skjønn er også dette for høyt. Strømmetjenestevirksomhet er kapitalintensiv, mens forfatter- og forleggervirksomhet er arbeidsintensiv. Skal strømmemarkedet for litteratur ha en sunn økonomisk fordeling, slik vi ser på andre

inntektsområder i samfunnet, må strømmeplattformenes andel av inntektene ned, slik at rettighetshavernes inntekter står i forhold til arbeidsinnsatsen.

Ytterligere en skjev konsekvens av denne konsentrasjonen av markedsrett, basert på vertikal integrasjon i bokmarkedet, er at mindre forlag kan tilbys dårligere vilkår enn eierforlagene. I neste instans kan dette påvirke forfatterens royaltys, fordi et lite forlag med en dårlig avtale kun oppnår bærekraftig økonomi med dårligere royaltysbetaling til opphaveren. I et gjennomregulert marked som det norske bokmarkedet gir dette de store eierforlagene mulighet til å hente ut en uforholdsmessig margin på bekostning av opphaverne. Sagt på en annen måte: Forlag som eier en strømmetjeneste, kan hente profitt i to ledd og beholde mer av bokkrona selv.

Forfatterforbundet mener at en ratifisering av Digitalmarkedsdirektivet må sette en stopper for problemstillingene vi påpeker i vårt innspill, og at både skribentorganisasjoner, enkeltforfattere og alle utgivere må få reell innsikt i hele pengestrømmen til strømmetjenestene.

Artikkel 20 inneholder en bestemmelse om en avtalejusteringsordning som i visse tilfeller åpner for reforhandling av kontrakter. Etter bestemmelsen skal opphaveren eller den utøvende kunstneren sikres et ytterligere vederlag dersom det viser seg at det opprinnelige vederlaget var urimelig lavt sammenlignet med de inntekter verket eller arbeidet genererer. Dette betyr at etterfølgende forhold tas med i vurderingen.

Igjen mener vi dette styrker opphaverens posisjon og setter makt bak kravet om innsyn og fair behandling av de som utnytter en opphavers verk kommersielt.

For styret i Forfatterforbundet,

Eystein Hanssen
Leder